

رابطه‌ی بین استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲

فرشید رستم زاده

مدرس دانشگاه فرهنگیان ارومیه

rostamzadehfarshid@yahoo.com

صبا اسدی

آموزگار ناحیه ۲ ارومیه

saba.a.asadi@gmail.com

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی بین استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ انجام گردید. روش اجرای پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. نمونه‌گیری بصورت تصادفی ساده و برای حجم نمونه از روش فرمول کوکران استفاده شده است و جمع‌آوری اطلاعات به کمک سه پرسشنامه انجام پذیرفته می‌باشد. جامع آماری مورد مطالعه دانش آموزان ابتدایی پسر ناحیه ۲ ارومیه است. تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش نشان داد که رابطه‌ی میان استفاده از هنرهای تجسمی تصویری با هر دو متغیر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری است. این نتایج می‌تواند مورد استفاده مدیران آموزشی، مدیران مدارس و معلمان مقطع ابتدایی ناحیه ۲ ارومیه قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: هنر تجسمی، خلاقیت، پیشرفت تحصیلی

مقدمه

بیان مسأله: آموزش هنرهای تجسمی به بحثی بزرگ در میان مردم از سراسر جهان تبدیل شده است. به نظر می‌رسد بدون آموزش هنر، به ویژه در مدارس ابتدایی، گسترش سایر حوزه‌های علمی برای دانش آموزان غیرممکن می‌شود (کانوی^۱، ۲۰۱۹). هنرهای تجسمی شکلی از هنرند که اثری را ایجاد می‌کنند که در درجه اول بصری هستند، مانند سرامیک، نقاشی، مجسمه سازی، چاپ، طراحی، صنایع دستی، عکاسی، ویدئو، ساخت فیلم و معماری و همچنین شامل هنرهای نمایشی مانند تئاتر درام و رقص و هنرهای کاربردی مانند صنعتی، گرافیک، مد داخلی و طراحی تزئینی است (کانوی، ۲۰۱۹). آموزش هنرهای تجسمی می‌تواند نقش مهمی را در زندگی هر فرد از سنین پایین داشته باشد (کانوی، ۲۰۱۹). آموزش هنرهای تجسمی در ایران نسبت به سایر دروس مدرسه از اهمیت کمتری نسبت به سایر کشورها برخوردار است. همچنین محدودیت زمانی برای تدریس و کمبود فضای ویژه برای برنامه درسی هنرهای تجسمی وجود دارد (جوادی‌پور، عباسی، کیان و حسن پور، ۲۰۲۱). یکی از مسئولیت‌های مدرسه این است که رشد خلاق و هنری همه کودکان را بدون توجه به تواناییشان تضمین کند و زمانی که این مسئولیت نادیده

¹ Conway

گرفته شود، استعدادهای هنری از بین می روند یا ناپدید می شوند (سران، ۲۰۲۲). با این وجود در کشور ما توجه زیادی به آموزش هنر به ویژه آموزش هنرهای تجسمی نمی شوند حال آن که امروزه در مهدکودک ها و مدارس دنیا از آموزش هنرهای تجسمی، برای افزایش مهارت های ارتباطات اجتماعی، خلاقیت، پیشرفت تحصیلی و ارتقای سطح محیطی و هوش های چندگانه استفاده می شود (میراسمعیلی و عضدالملکی، ۱۳۹۹). پیشرفت تحصیلی موضوعی است که به خصوص در حال حاضر مورد توجه تمامی کشورهای جهان است و عوامل زیادی بر آن موثرند هر ساله مقدار زیادی از بودجه کشور صرف تحصیل کودکان و نوجوانان می شود (تقی پور، لشکناری و رشیدی، ۲۰۱۷). پیشرفت تحصیلی عبارت است از محصول نهایی فرایند یادگیری فعال که با کمک آموزش فعالیت های تربیتی انجام می گیرد. همچنین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخص های مهم در ارزشیابی آموزش و پرورش است و در واقع بدون تلاش برای جامه عمل پوشاندن به این امر تمام کوشش ها در این نظام بیهوده تلقی می شود (تقی پور و همکاران، ۲۰۱۷). خلاقیت نیز به طور خاص به عنوان یک مهارت زندگی شناخته شده است که رشد فردی، هنری، تحصیلی، تفکر انتقادی و توانایی حل مسئله را تحریک می کند (سو آنزی، موریس، لومیاس و جونز، ۲۰۲۳). همچنین می توان خلاقیت را توانایی ارتباط دادن عناصر و مفاهیم بصری که قبلاً هرگز استفاده نشده است یا توانایی حل مشکل در ارتباطات نیز در نظر گرفت (سران، ۲۰۲۲). با عنایت به تبیین متغیرهای مورد مطالعه محقق در پی آن است که رابطه بین استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه را در سال تحصیلی ۱۴۰۲ بررسی کند.

2

اهمیت و ضرورت مسأله: با توجه به اینکه آموزش و استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری به درک مهارت های اساسی مانند خواندن و نوشتن و در نتیجه پیشرفت تحصیل دانش آموزان کمک می کند و همچنین با توجه به جذابیت مراحل تجسمی تصویری و ایجاد خلاقیت به وسیله این هنرها، ضرورت استفاده و آموزش هنرهای تجسمی و تصویری در بین دانش آموزان احساس می شود. به عنوان یک ایده نظری عصب شناسان شناختی هنرهای تجسمی می تواند ابزاری مناسب برای حل مسئله خلاقانه و تقویت تفکر واگرا باشد (درویشی، شهیدی، حیدری و پاکدامن، ۱۳۹۴). آموزش هنرهای تجسمی به دانش آموزان در درک مهارت های اساسی مانند خواندن و نوشتن و درک مفاهیم سایر زمینه های تحصیلی خود و به برقراری ارتباط بهتر با دیگران، چه یادگیری زبان دیگری، گفتار با کیفیت بالاتر و حتی زبان بدن بهتر. افزایش اعتماد به نفس و درک خود، افزایش مهارت های ارتباطی و بهبود شناخت کمک می کند (کانوی، ۲۰۱۹). شروع آموزش هنرهای تجسمی به طور مثبت به یادگیری دانش آموزان کمک می کند و تصاویر بصری بر رفتار، خلاقیت مشارکت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر مثبت می گذارد (پونزالان، ۲۰۱۸). در نتیجه ضرورت توجه به آن به شیوه ای که بتواند این هدف را برآورده سازد، به صورت بخشی از برنامه آموزشی دانش آموزان دبستانی احساس می شود (درویشی، شهیدی، حیدری و پاکدامن، ۱۳۹۴).

امید می رود نتایج حاصل از این تحقیق بتواند مورد استفاده مدیران آموزشی، مدیران مدارس و معلمان مقطع ابتدایی ناحیه ۲ ارومیه قرار بگیرد.

² Ceran

³ Ceran

ادبیات و پیشینه

ادبیات نظری

هنرهای تجسمی: کودکان در دوره های گوناگون از مراحل رشد، از هنر و آموزش های هنری استفاده های کاربردی می توانند داشته باشند (میراسمعیلی و عبدالملکی، ۱۳۹۹). وقتی کودکان کوچکتر هستند، آموزش هنر به رشد ظرفیت آنها برای همکاری، خلاقیت و حتی پرسیدن سؤال کمک می کند (کانوی، ۲۰۱۹). امروزه در مهدکودک ها و مدارس دنیا از آموزش هنرهای تجسمی، برای افزایش مهارت های ارتباطات اجتماعی، خلاقیت و ارتقای سطح محیطی و، هوش های چندگانه استفاده می شود. تکنیک های کلی و فعالیت های آموزش هنری، در ارائه تجربیات جدید نمایانگر است. پژوهشگران به این نتیجه رسیده اند که آموزش هنرهای تجسمی، "گشودن دریچه های روبه سوی تجربیات جدید" برای تفکر خلاق است (میراسمعیلی و عبدالملکی، ۱۳۹۹). قبل از قرن نوزدهم، هنرهای تجسمی به طور خاص به نقاشی، طراحی، مجسمه سازی، معماری و گرافیک، هنرهای تزئینی و برخی صنایع دستی اشاره می کردند. بعدها با اختراع عکاسی و سینما و توسعه صنعت گرافیک، انیمیشن و تصویرسازی به آن اضافه شد (جوهری پور، عباسی، کیان و حسن پور، ۲۰۲۱). هنرهای تجسمی شکلی از هنرند که اثری را ایجاد می کنند که در درجه اول بصری هستند، مانند سرامیک، نقاشی، مجسمه سازی، چاپ، طراحی، صنایع دستی، عکاسی، ویدئو، ساخت فیلم و معماری و همچنین شامل هنرهای نمایشی مانند تئاتر درام و رقص و هنرهای کاربردی مانند صنعتی، گرافیک، مد داخلی و طراحی تزئینی است (کانوی، ۲۰۱۹). برنامه درسی هنرهای تجسمی در مدارس ابتدایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا به دانش آموزان کمک می کند تا مفاهیم را در سایر زمینه های تحصیلی خود به طور کامل درک کنند (پونزالان، ۲۰۱۸). آموزش هنرهای تجسمی به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های اساسی مانند خواندن و نوشتن را که مهارت های اساسی حیاتی برای زندگی روزمره هستند، درک کنند. همچنین به برقراری ارتباط بهتر با دیگران کمک می کند. چه یادگیری یک زبان دیگر، چه گفتار با کیفیت بالاتر و حتی زبان بدن بهتر. افزایش اعتماد به نفس و درک خود، افزایش مهارت های ارتباطی و بهبود شناخت از جمله دلایل بسیاری برای آموزش هنر هستند (کانوی، ۲۰۱۹). ملنیک^۴ (۲۰۱۱) نیز مزایای شناختی بسیاری را برای آموزش هنر مانند پیشرفت تحصیلی بالاتر، خلاقیت، تخیل، ابراز وجود و تحریک ذهن و مغز دانش آموزان بیان می کند (پونزالان، ۲۰۱۸).

پیشرفت تحصیلی: پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از سازه هایی است که از دیرباز مورد توجه بوده و تحقیقات بسیاری را به خود اختصاص داده است. متخصصین تعلیم و تربیت همواره کوشیده اند شرایطی را فراهم نمایند تا محصلین بیشترین کارایی تحصیلی را از خود نشان دهند. امروزه مهمترین نقش مدارس این است که دانش آموزان را در پیشرفت تحصیلی یاری نماید. به طور کلی پیشرفت تحصیلی را توانایی آموخته شده یا اکتسابی حاصل از دروس ارائه شده یا به عبارت دیگر، توانایی آموخته شده با اساسی فرد در موضوعات آموزشی می دانند که به وسیله آزمون های استاندارد شده، اندازه گیری می شود. پیشرفت تحصیلی گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالیترین معیارها، تالش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از توانایی که با موفقیت در عملکرد همراه است (صفری و علیداد، ۱۳۹۹). پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخص های مهم در ارزشیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش ها در این نظام در واقع تلاش برای جامه عمل پوشاندن به این امر تلقی می شود. به طور اعم کل جامعه و به طور اخص نظام آموزش و پرورش نسبت به سرنوشت کودکان، رشد و تکامل موفقیت آمیز آنان و جایگاه آنها در جامعه علاقمند و نگران است و انتظار دارد دانش آموزان در جوانب گوناگون، اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی ها و نیز در ابعاد عاطفی و شخصیتی، آنچنان که باید پیشرفت و تعالی یابند. منظور از پیشرفت تحصیلی، موفقیت در

⁴ Melnick

⁵ Punzalan

امر تحصیل است که می تواند به مهارت در امری خاص یا تخصص در بخشی از دانش منجر شود. توکمن در یک پژوهش یک مدل سه وجهی برای انگیزه پیشرفت تحصیلی ارائه داده است که عبارتند از ۱. نگرش در مورد استعداد و توانایی فرد برای دستیابی به هدف ۲. تمایل به دستیابی به هدف ۳. راهبردهای دستیابی به هدف (تقی پور، لشکناری و رشیدی، ۲۰۱۷). متغیر پیشرفت تحصیلی یک متغیر چند بعدی است و تحت تاثیر عوامل متعدد و بی شماری قرار دارد. حتی سال های متمادی تصور بر آن بود که تنها شاخص موفقیت تحصیلی افراد، ضریب هوشی است و روانشناسان نیز عمیقاً روی جنبه های شناختی مثل حافظه و حل مسائل تاکید می کردند اما خیلی زود جنبه های غیرشناختی همچون عوامل عاطفی و اجتماعی نیز بر عملکرد تحصیلی موثر شناخته شدند (ظاهری، اسحاقی، خیری و وش قادری، ۱۳۹۸). به طور کلی بنا بر اظهار مرادی (۱۳۹۱) نیل به اهداف آموزشی را به اصطلاح پیشرفت تحصیلی بیان می کنند و روی تأثیر توانایی های ذهن و شناختی بر پیشرفت تحصیلی تأکید می کنند (تقی پور، لشکناری و رشیدی، ۲۰۱۷).

خلاقیت: نیروی انسانی هوشمند و خلاق، عامل اساسی پیشرفت جامعه و دستیابی به بهره‌وری پایدار است. به همین جهت پرورش خلاقیت مدتهاست در دستور کار نظامهای آموزشی قرار گرفته است. خلاقیت یکی از مفاهیم روانشناسی است که به سادگی قابل تعریف نیست (اخشابی و درتاج، ۲۰۲۲). مهمترین عامل در رشد و پیشرفت بشر در تمام زمینه ها خلاقیت است. خلاقیت نقش حیاتی در بهبود و تکامل زندگی انسانها دارد، به همین دلیل خلاقیت، عامل مهمی در بقای جوامع در محیط پر رقابت کنونی و مملو از مسائل و مشکلات است؛ به طوری که امروزه خلاقیت و نوآوری و ایجاد تغییر و دگرگونی مثبت در دانش آموزان، امری مهم و ضروری به نظر می رسد (امینی، رحیمی و منتظر، ۱۳۹۸). خلاقیت توانایی ارتباط دادن عناصر و مفاهیم بصری می باشد که قبلاً هرگز مورد استفاده قرار نگرفته اند یا توانایی حل مشکل در ارتباطات است (سران، ۲۰۲۲). به علاوه، تردیدی وجود ندارد که خلاقیت و نوآوری، در رشد و توسعه علم بسیار مهم بوده و از جمله مهارت هایی است که برای حل مساله و مواجهه با مسائل زندگی روزمره، بسیار لازم و ضروری است. آنچه مسلم است اینکه ایجاد و رشد خلاقیت دانش آموزان همواره یکی از سیاستها و اهداف اصلی نظامهای آموزشی در مقاطع تحصیلی مختلف بوده است. زیرا رشد خلاقیت یادگیرندگان، اصولاً بسترهای لازم را برای رشد و پیشرفت جوامع انسانی در ابعاد گوناگون فراهم کرده و در عین حال زمینه پویایی و نوآوری نهادهای آموزشی و همراهی برنامه های درسی آنها را با تغییرات و تحولات شتابان زمانه ایجاد می کند (امینی، رحیمی و منتظر، ۱۳۹۸). نظیر (۲۰۲۰)، فیدن^۷ و اوزاتارک^۸ (۲۰۱۵) معتقدند که خلاقیت توانایی فرآیندهای ذهنی است که به خلق راه حلها، ایده ها، ادراکات، نظریه ها یا تولیداتی منحصر به فرد منجر می شود. تورنس به عنوان یکی از پیشگامان پژوهش در مورد خلاقیت و تفکر خلاق معتقد است همه افراد استعداد خلاقیت دارند و خلاقیت را می توان به روشهای مختلف در آنها بهبود بخشید و یا سرکوب نمود (اخشابی و درتاج، ۲۰۲۲). سوانزی-امپرایم^۹، ای. موریس^{۱۰}، دبلیو لومیس^{۱۱} و جونز^{۱۲} (۲۰۲۳) خلاقیت را به طور خاص به عنوان یک مهارت زندگی می دانند که رشد فردی، هنری، تحصیلی، تفکر انتقادی و توانایی حل مسئله را تحریک می کند و در سایر حوزه ها به ویژه ارتقای اقتصادی قابل استفاده است (سوانزی-امپرایم، ای. موریس، دبلیو لومیس، جونز، ۲۰۲۳).

⁶ Nazir

⁷ Fidan

⁸ Oztürk

⁹ Swanzy-Impraim

¹⁰ E. Morris

¹¹ W. Lummis

¹² Jones

ادبیات تجربی

جواهری پور، عباسی، کیان و حسن پور (۲۰۲۱) نقش هنر را در فرآیند آموزش غیر قابل انکار می دانند. درویشی، شهیدی، حیدری و پاکدامن (۱۳۹۴) اظهار نمودند که هنرهای تجسمی با برانگیخته کردن تفکر تجسمی، افزایش قدرت تصویرسازی ذهنی و تقویت قوه تخیل، نقشی ویژه در پرورش خلاقیت بر عهده دارد. تفکر تجسمی این کار را به کمک ساده سازی مفاهیم پیچیده و انتزاعی و ساخت مدل‌های ذهنی تصویری به انجام می رساند (درویشی و همکاران، ۱۳۹۴). کلاس^{۱۳} (۲۰۱۹) بیان نموده که آموزش هنر فرصتی برای ایجاد انعطاف پذیری و اراده در کودکان و همچنین کمک به آنها برای تسلط بر مهارت‌های پیچیده، بهبود عملکرد تحصیلی و خلاقیت بیشتر آنان است (کانوی، ۲۰۱۹). پونزالان (۲۰۱۸) در پژوهش به این نتیجه رسید که استفاده از هنرهای تجسمی در حوزه های مختلف یادگیری، دانش آموزان را به مشارکت تشویق می کند و این امر باعث افزایش اعتماد به نفس و عملکرد بهتر آنها در فرآیند یادگیری و پیشرفت تحصیلی آن ها می شود (پونزالان، ۲۰۱۸: ۱۲۶). سوپ^{۱۴} (۲۰۱۶) به این نتیجه رسیده که آموزش هنرهای تجسمی به دانش آموزان کمک می کند تا مهارت های اساسی مانند خواندن و نوشتن را بهتر درک کنند. همچنین به برقراری ارتباط بهتر با دیگران کمک می کند. از جمله دلایل بسیاری برای آموزش هنرهای تجسمی، یادگیری یک زبان دیگر، چه گفتار با کیفیت بالاتر و حتی زبان بدن بهتر، افزایش اعتماد به نفس و درک خود، افزایش مهارت های ارتباطی و بهبود شناخت هستند که در مجموع باعث پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و بروز خلاقیت می شود (کانوی، ۲۰۱۹). روونکو (۲۰۱۴) اظهار داشت که آموزش هنرهای تجسمی به عنوان یک تجربه جدید برای بروز خلاقیت قابل توجه است (میراسمعیلی و عضدالملکی، ۱۳۹۹). موسسه تحقیقاتی کودکان جهان (۲۰۱۵) معتقد است که هنر بیش از هر دانش بشری می تواند به آموزش غیرمستقیم دانش آموزان کمک کند (جواهری پور و همکاران، ۲۰۲۱).

اهداف و فرضیه های پژوهش

هدف کلی: بررسی رابطه‌ی بین استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲

اهداف فرعی: ۱- بررسی رابطه‌ی میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲. ۲- بررسی رابطه‌ی میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲. ۳- بررسی رابطه‌ی میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲. ۴- بررسی رابطه‌ی میان پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲.

فرضیات:

۱. میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ رابطه وجود دارد.
۲. میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ رابطه وجود دارد.
۳. میان استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ رابطه وجود دارد.

¹³ Klass

¹⁴ Swapp

۴. میان پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت و نوآوری دانش آموزان پسر ناحیه ۲ شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

روش اجرای پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. نمونه گیری بصورت تصادفی ساده و برای حجم نمونه از روش فرمول کوکران استفاده شده است. جامع آماری مورد مطالعه دانش آموزان ابتدایی پسر ناحیه ۲ ارومیه است. پرسشنامه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پرسشنامه ای محقق ساخته می باشد که به منظور سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۵۰ سوال می باشد و بر اساس طیف سه گزینه ای به سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می پردازد که پرسشنامه تک عاملی است. در این پژوهش روایی پرسشنامه در پژوهش (صالحی، ۱۳۹۴) سنجیده شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش (صالحی، ۱۳۹۴) برای این پرسشنامه بالای ۰/۷ و برابر با ۰/۸۶ برآورد شد. پرسشنامه خلاقیت دانش آموزان پرسشنامه ای محقق ساخته می باشد که ه عنوان عامل کنترل و ارزیابی بیرونی مورد استفاده قرار می گیرد یعنی ملاکی که به عنوان شاخص اعتبار برای محاسبه همبستگی آن با آزمون خلاقیت دانش آموزان مورد استفاده است. پرسشنامه هریک از دانش آموزان را از نظر داشتن درجاتی از عوامل چهارگانه تشکیل دهنده خلاقیت (سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط) و خلاقیت بطور کلی و در مقیاس لیکرت ارزیابی می کند. برای سنجش روایی پرسشنامه از روش محتوایی استفاده گردید بدین صورت که نظرات استادان صاحب نظر در زمینه موضوع خلاقیت مفاهیم خلاقیت در ابعاد سیالی، انعطاف پذیری، بسط و ابتکار مورد سوال واقع و تائید گردید. در عین حال طبق تحقیقات دکتر عابدی آزمون خلاقیت مورد نظر هم از نظر روایی همزمان (با اجرای همزمان آزمون اصلی خلاقیت تورنس و آزمون خلاقیت دکتر عابدی نتایج معنی داری از همبستگی بین عوامل چهارگانه هر دو آزمون بدست آمده است. مثلاً همبستگی بین دو خرده آزمون ابتکار (۴۹۷٪ = ۲) و بین دو خرده آزمون سیالی (۴۶۸٪ = ۲) بوده است). ضمناً آزمون مورد استفاده نیز از نظر روایی محتوی (نظر صاحب نظران) مورد تائید استاد راهنما قرار گرفته است. براساس تحقیقات کفایت اعتبار کل آزمون ۲۷٪، مقیاس سیالی ۰۹٪، مقیاس انعطاف پذیری ۱۳٪، مقیاس ابتکار ۰۱۵٪ و مقیاس بسط ۲۴٪ گزارش گردیده که ضرایب بدست آمده در سطح ۵٪ معنی دار هستند. در مورد آزمون نگرشهای فرزند پروری والدین، اعتباریابی پرسشنامه با استفاده از روش همزمان توسط کفایت صورت گرفته که در نتیجه برای مقیاس سلطه گری ضریب اعتبار ۳۵٪، مقیاس وابستگی شدید ۲۹٪ و برای مقیاس سهل انگاری ۴۶٪ بدست آمده که در سطح ۰۱٪ معنی دار است. کتابچه راهنمای آزمون خلاقیت دکتر عابدی ضریب پایایی کل آزمون را بین ۸۰٪ تا ۹۰٪ ذکر کرده است. براساس نتایج تحقیقات انجام شده توسط عابدی پایایی آزمون خلاقیت مورد استفاده که از طریق آزمون مجدد بر روی دانش آموزان مدارس راهنمایی تهران در سال ۱۳۶۳ بدست آمده در چهار بخش آزمون به این شرح است: ضریب پایایی بخش سیالی ۸۵٪، بخش ابتکار ۸۲٪، بخش انعطاف پذیری ۸۵٪، در بخش بسط ۸۰٪ بوده است (عابدی، ۱۳۷۲) ضریب همسانی درونی با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده آزمون های سیالی، انعطاف پذیری، ابتکار و بسط روی ۲۲۷۰ دانش آموز اسپانیایی به ترتیب ۷۵٪، ۶۶٪، ۶۱٪ و ۶۱٪ بدست آمده است و نتایج تحقیقات عابدی حاکی است در روش آزمون - بازآزمون که بر روی ۵۸ دانش آموز با فاصله ۱۵ روز اجراء گردیده ضرایب همبستگی خرده آزمونها سیالی، بسط، ابتکار و انعطاف پذیری در اجرای اول و دوم به ترتیب ۰۲۳٪، ۴۴٪، ۶۱٪ و ۵۹۵٪ به دست آمده است که جز مقوله سیالی، ضرایب همبستگی بقیه مقولات در حد ۱٪ در صد معنی دار است و در روش ضریب همسانی درونی آلفای کرونباخ نیز ضریب همسانی درونی برای ۸۱۹ دانش آموز در خرده آزمونها سیالی، بسط، ابتکار و انعطاف پذیری، به ترتیب ۶۷٪، ۴۸٪، ۶۸٪ و ۵۵٪ به دست آمده که در حد ۱٪ معنی دار است. در روش همبستگی هر سوال با نمره کل آزمون نیز نتایج در سطح ۱٪ معنی دار بوده است (دائمی،

۱۳۸۳). در تحقیقی که کفایت در موضوع موصوف انجام داده بود میزان پایایی پرسشنامه با استفاده از روش تصنیف و فرمول اسپیرمن - براون را ۹۰٪ برای کل آزمون، مقیاس سیلی ۸۸٪، مقیاس انعطاف پذیری ۷۷٪، مقیاس ابتکار ۹۳٪ و بسط ۹۳٪ گزارش شده که همه نتایج در سطح کمتر از ۵٪ معنی دار می باشد. با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای میزان خلاقیت کل، مقیاس سیالی، مقیاس انعطاف پذیری، ابتکار و بسط به ترتیب نتایج ۷۸٪، ۷۸٪، ۸۱٪، ۷۳٪ و ۷۰٪ گزارش شده است که این نتایج نیز در سطح کمتر از ۵٪ معنی دار است. با وجود این استدلال آماری قابل قبول، لازم است یادآوری گردد عوامل مختلفی می تواند در وجود، بروز و ارزیابی خلاقیت آزمودنی ها دخالت داشته باشد بنابراین شایسته است همواره جانب احتیاط رعایت و با استناد به نتایج مطلوب اجرای این قبیل آزمونها از زدن برچسب خلاق، غیرخلاق و... به افراد خودداری گردد. در مورد آزمون سنجش نگرشهای فرزند پروری والدین، تحقیقات کفایت حاکی است که با استفاده از روشهای تصنیف و آلفای کرونباخ ضریب پایایی برای کل آزمون و مقیاسهای فرعی سلطه گری، وابستگی شدید و سهل انگاری با استفاده از فرمول اسپیرمن - براون، به ترتیب ۲۲٪، ۲۰٪، ۱۶٪، ۱۱٪ و ۱۱٪ بوده است که به جز مقیاسهای سلطه گری و سهل انگاری در سطح ۵٪ معنی دار می باشد. در روش آلفای کرونباخ که بر اساس محاسبه واریانسها بدست می آید کل آزمون ۳۲٪، مقیاس سلطه گری ۲۶٪، مقیاس وابستگی شدید ۲۲٪ و مقیاس سهل انگاری ۱۹٪. بدیهی است ضرایب بدست آمده در سطح کمتر از ۰/۰۰۱ معنی دار می باشد.

7

یافته ها

جدول ۱- شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

	N	Range	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Variance
استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری	30	9.00	19.00	28.00	721.00	24.0333	3.861
پیشرفت تحصیلی	30	10.00	20.00	30.00	751.50	25.0500	8.678
خلاقیت	30	8.50	19.50	28.00	715.00	23.8333	4.247
Valid N (listwise)	30						

طبق یافته های جدول ۱ برای متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری مجموع برابر با ۷۲۱، میانگین برابر با ۲۴.۰۳۳۳ و واریانس برابر با ۳.۸۶۱ است. برای متغیر پیشرفت تحصیلی مجموع برابر با ۷۵۱.۵۰، میانگین برابر با ۲۵.۰۵۰۰ و واریانس برابر با ۸.۶۷۸ می باشد و برای متغیر خلاقیت مجموع برابر با ۷۱۵.۰۰، میانگین برابر با ۲۳.۸۳۳۳ و واریانس برابر با ۴.۲۴۷ است.

جدول ۲ - همبستگی پیرسون متغیرهای پژوهش

	استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری	پیشرفت تحصیلی	خلاقیت
استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری	Pearson Correlation	1	.330
	Sig. (2-tailed)		.075
پیشرفت تحصیلی	N	30	30
	Pearson Correlation	.330	1
	Sig. (2-tailed)	.075	.053
	N	30	30

خلاقیت	Pearson Correlation	.403	.356	1
	Sig. (2-tailed)	.027	.053	
	N	30	30	30

طبق یافته های جدول ۲ بین متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری و متغیر پیشرفت تحصیلی همبستگی پیرسون با سطح معنی داری $r=0.075$ برابر با ۰.۳۳۰ می باشد. بین متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری و متغیر خلاقیت همبستگی پیرسون با سطح معنی داری $r=0.027$ برابر با ۰.۴۰۳ بوده و بین متغیر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت همبستگی پیرسون با سطح معنی داری $r=0.053$ برابر با ۰.۳۵۸ است.

جدول ۳- همبستگی اسپیرمن متغیرهای پژوهش

		استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری	پیشرفت تحصیلی	خلاقیت	
Spearman's rho	استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری	Correlation Coefficient	1.000	.358	.351
		Sig. (2-tailed)	.	.052	.057
		N	30	30	30
	پیشرفت تحصیلی	Correlation Coefficient	.358	1.000	.371
		Sig. (2-tailed)	.052	.	.044
		N	30	30	30
	خلاقیت	Correlation Coefficient	.351	.371	1.000
		Sig. (2-tailed)	.057	.044	.
		N	30	30	30

طبق یافته های جدول ۳ بین متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری و متغیر پیشرفت تحصیلی همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.052$ برابر با ۰.۳۵۸ می باشد. بین متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری و متغیر خلاقیت همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.057$ برابر با ۰.۳۵۱ بوده و بین متغیر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.044$ برابر با ۰.۳۷۱ است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر به تفکیک فرضیه ها مطرح شده است. نتایج احصاء شده از این تحقیق حاکی از آن است که همبستگی پیرسون میان هنرهای تجسمی و تصویری بر پیشرفت تحصیلی با سطح معنی داری $r=0.075$ برابر با ۰.۳۳۰ و همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.052$ برابر با ۰.۳۵۸ می باشد، در نتیجه تأثیر هنرهای تجسمی و تصویری با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه ای مستقیم و معنی دار است. محقق در راستای تبیین این فرضیه، نظریه پونزالان (۲۰۱۸) برنامه درسی هنرهای تجسمی در مدارس ابتدایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا به دانش آموزان کمک می کند تا مفاهیم را در سایر زمینه های تحصیلی خود به طور کامل درک کنند، مطرح می شود که با فرضیه محقق همخوانی دارد. از نتایج دیگر این پژوهش این است که بین متغیر استفاده از هنرهای تجسمی و تصویری و متغیر خلاقیت همبستگی پیرسون با سطح معنی داری

$r=0.027$ برابر با 0.403 و همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.052$ برابر با 0.358 می باشد، پس تأثیر هنرهای تجسمی و تصویری بر خلاقیت دانش آموزان رابطه مستقیم و معنی دار است. محقق در راستای تبیین این فرضیه، نظریه کانوی (۲۰۱۹)، وقتی کودکان کوچکتر هستند، آموزش هنر به رشد ظرفیت آنها برای همکاری، خلاقیت و حتی پرسیدن سؤال کمک می کند را بیان می کند که با فرضیه محقق هم پوشانی دارد. همچنین نتیجه دیگر احصاء شده از این پژوهش حاکی از تأثیر مثبت و معنی دار هنرهای تجسمی و تصویری بر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش آموزان است، که این فرضیه با نظریه ملنیک (۲۰۱۱) مزایای شناختی بسیاری برای آموزش هنر مانند پیشرفت تحصیلی بالاتر، خلاقیت، تخیل، ابراز وجود و تحریک ذهن و مغز دانش آموزان وجود دارد مطابق است. نتیجه دیگر پژوهش حاکی از آن است که بین متغیر پیشرفت تحصیلی و خلاقیت همبستگی پیرسون با سطح معنی داری $r=0.053$ برابر با 0.358 و همبستگی اسپیرمن با سطح معنی داری $r=0.044$ برابر با 0.371 است، در نتیجه میان پیشرفت تحصیلی و خلاقیت رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد، که این فرضیه نیز با نظریه کلاس (۲۰۱۹)، بهبود عملکرد تحصیلی باعث خلاقیت بیشتر دانش آموزان است، مطابقت دارد.

منابع

- تقی پور، حسنعلی؛ کشاورز لشکرانی، روح اله و یوسف رشیدی، علی اصغر، دانش محتوایی روشهای معلمی و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله پژوهش های نو ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و انسان شناسی، SID، بهار ۲۰۱۷، ۱۰-۱۱. زاده صفری، صغری و علیدادی، فرامرز، بررسی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال سوم، شماره ۲۲، بهمن ۱۳۹۹، ۸۹.
- ظاهری، اسحاقی و خیری و وش قادری، بررسی ارتباط هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی و انگیزش تحصیلی در دانشجویان دانشکده پیراپزشکی شهرکرد در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۷، مجله افق توسعه آموزش علوم پزشکی، دوره دوازدهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۹، ۲۴.
- میراسمعیلی، غزاله و عضدالملکی، سودابه، تأثیر آموزش هنرهای تجسمی بر هوش ادراکی و هوش فضایی دانش آموزان دختر پایه پنجم، فصلنامه پژوهشهای برنامه ریزی آموزشی و درسی، سال دهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۹، ۲۴.
- درویشی، زهره؛ شهیدی، شهریار؛ حیدری، محمود و پاکدامن، شهلا، اثربخشی آموزش هنرهای تجسمی با استفاده از بسته آموزشی "آموزش هنر، حامی کودک نوآور" بر افزایش خلاقیت کودکان دبستانی، بهار ۱۳۹۴، ۱۰۰-۸۸.
- Conway, Desiree. (2019). **Benefits of Implementing Visual Arts for Elementary School Students**. Capstone Projects and Master's Theses. 666. 1-7.
- Ceran, Selma. (2022). **The relationships between secondary school students' visual creativities in art and their attitudes towards graphic design**. International Journal of Research in Education and Science (IJRES). 8(3).576-595.
- Javaheri Pour, Iman. Abbasi. Effat. Kian, Marjan. And Hasanpour, Mohsan. . (2021). **A Comparative Study of Primary School Visual Arts Curriculum in Australia, Canada, Iran and Ireland**. Iranian Journal of Comparative Education. 4(2). 1096.
- Pelowski, Matthew. Leder, Helmut. Tinio, Pablo P. L. (2017). **Creativity in the Visual Arts**. University of Vienna , Montclair State University .DOI: 10.1017/9781316274385.006.
- F. Punzalan. Jovita. (2018). **The Impact of Visual Arts in Students' Academic Performance**. International Journal of Education and Research. Vol. 6 No. 7. 121-126.
- Swanzy-Impraim, Enock. E. Morris, Julia. W. Lummis, Geoffrey. And Jones, Andrew. (2023). **Creativity and initial teacher education: Reflections of secondary visual arts teachers in Ghana**. Social Sciences & Humanities Open 7 (2023) 100385. 1.